

Lisa 1. Valla üldiseloomustus

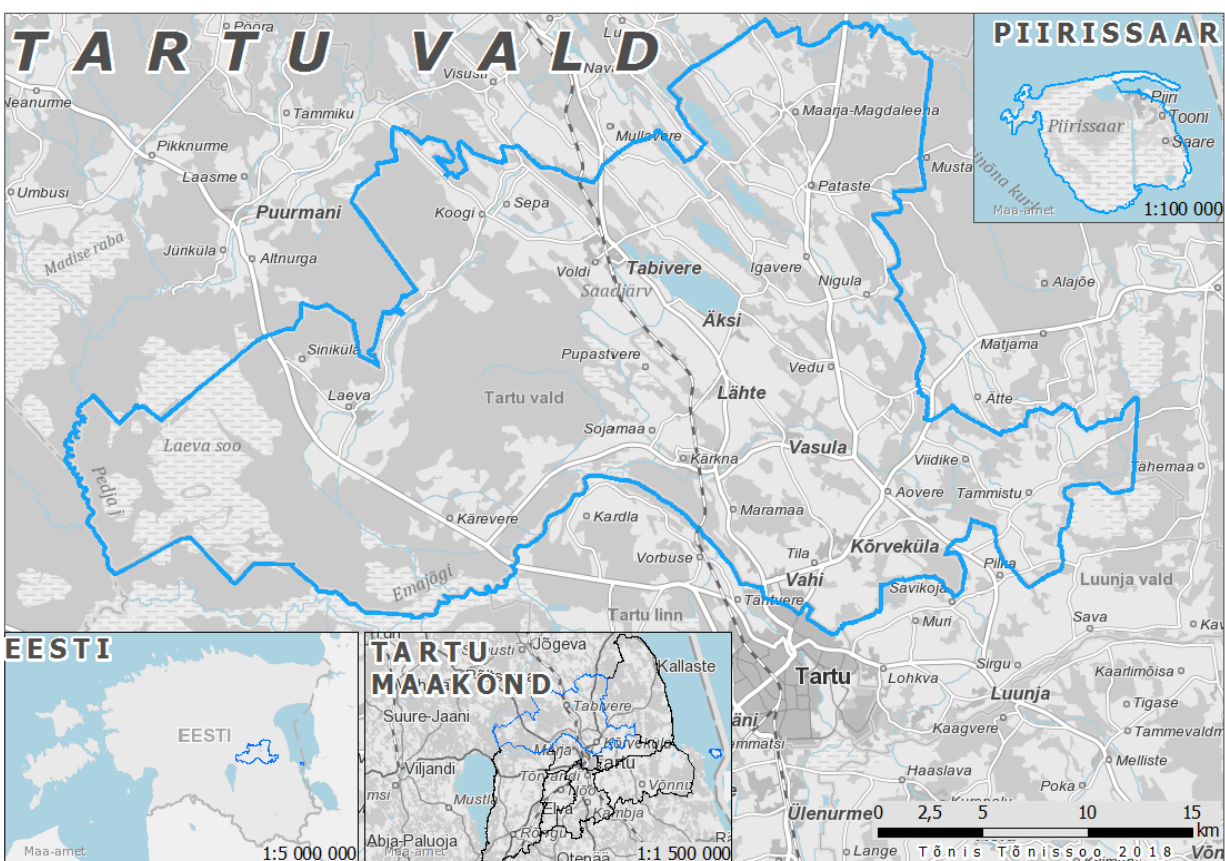
Asend ja asustussüsteem

Tartu vald asub Tartu maakonna põhjaosas. Tartu valla administratiivne keskus asub Kõrvekülas, teenuskeskused Tabiveres alevikus, Laeva külas ja Piirissaare saarel. Valla pindala on 742 km². Valla territooriumil on 71 küla ja 5 alevikku (Vahi, Tabivere, Kõrveküla, Äksi, Lähte, Vasula).

Kohalike omavalitsuste haldusreformi käigus ühinesid Tartu, Laeva ja Piirissaare vallad (ühinemisleping allkirjastati 20.12.2016). Uue valla nimeks sai Tartu vald. Vabariigi valitsus otsustas uue vallaga liita Tabivere valla. Suurenenud Tartu vald tekkis peale kohalike omavalitsuste valimisi 24. oktoobril 2017.

Ühinenud omavalitsused ja nende rahvaarv ühinemise hetkel:

- Tartu vald (pindala 300 km² ja rahvaarv 7298),
- Tabivere vald (pindala 200 km² ja rahvaarv 2240),
- Laeva vald (pindala 233 km² ja rahvaarv 756),
- Piirissaare vald (pindala 8 km² ja rahvaarv 103).

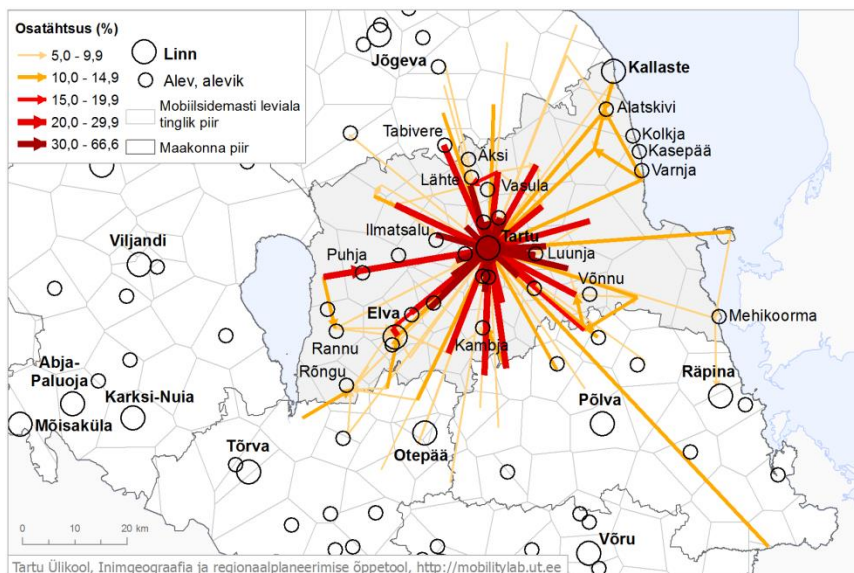

Joonis: Tartu valla kaart.

Funktsionaalselt, tulenevalt erinevatest looduslikest (maastikud, reljeef, vetevõrk, maakasutus), sotsiaalmajanduslikest (asustusstruktuur, kommunikatsioonid, funktsionaalsed seosed ümbritsevaga) ja logistilistest (teedevõrk, muu infrastruktuur) arengueeldustest võiks, küll üsnagi tinglikult, jagada valla territooriumi 13 piirkonnaks:

- Vahi-Raadi piirkond (tööstus, ettevõtlus, elupaigad),
- Kõrvküla piirkond (elupaigad, tööstus, ettevõtlus, aktiivne areng),
- Tabivere piirkond (tööstus, ettevõtlus, elupaigad),
- Lähte piirkond (elupaigad, ettevõtlus, puhkemajandus, turism),
- Äksi-Saadjärve-Kaiavere piirkond (elupaigad, puhkemajandus, turism),
- Vedu piirkond (elupaigad, põllumajandus),
- Tammistu piirkond (põllumajandus, kultuur, elupaigad),
- Vasula piirkond (elupaigad, ettevõtlus, põllumajandus),
- Kärkna piirkond (põllumajandus, metsandus, tööstus, ajalugu),
- Laeva piirkond (põllumajandus, puhkemajandus, elupaigad),
- Koogi piirkond (elupaigad, puhkemajandus),
- Maarja-Magdaleena piirkond (kultuur, ajalugu, elupaigad)
- Piirissaar (kultuur, ajalugu, turism, elupaigad).

Valla esmatasandi keskusteks on Kõrvküla alevik, Lähte alevik, Äksi alevik, Tabivere alevik, Maarja-Magdaleena küla ja Laeva küla. Piirissaarel töötab alates kevadest 2019 valla esindajana saarevaht. Kõrvkülas, Tabiveres ja Laevas asuvad ka valla teenuskeskused. Lähialade, seega ka Tartu valla esmaseks tõmbekeskuseks on aga selgelt Tartu linn.

Joonis: Tartu maakonna tõmbekeskuste mõjualad elukoha ja töökohapunktide vahelise liikumise põhjal (Regionaalse pendelrände kordusuuring, Tartu Ülikool, 2013).

Rahvastik

Tartu valla elanike arv koondatult on viimastel aastatel püsinud üsna stabiilne. Elanike arvu kasvu toetab enim Tartu linna lähedus ja sellega seotud valglinnastumine. Kui vaadata haldusreformiga liitunud piirkondi, siis enim on märgata elanike arvu vähenemist endise Laeva valla territooriumil. Selle piirkonna rahvastiku kahanemise põhjuseks on nii negatiivne loomulik iive kui ka võrreldes sisserändega suurem väljaränne. Väljarände peamisteks põhjusteks on töökohtade vähesus piirkonnas ning palgaerinevus keskuste ja välisriikidega.

Tabel: Tartu valla rahvaarv vanuselises ja soolises lõikes 01.01.2021.

Vanus	Kokku	Mehi	Naisi
0-7	1226	619	607
8-25	2307	1175	1132

26-64	6316	3365	2951
65+	1741	695	1046

Viimastel aastatel on rahvaarv enim kasvanud Raadi piirkonnas. Näiteks kui Tila külas elas 2012 aastal 159 inimest, siis 2019 aastal juba 922 inimest ja 2020 aasta alguses 1100 inimest (üle 7-kordne kasv). Rahvastiku juurdevool on olnud märkimisväärne ka Vahi ja Kõrveküla alevikus, kasv on võrreldes 2012. aastaga olnud vastavalt 45% (Vahi elanikke siis 1024) ja 17% (Kõrveküla elanikke siis 735). Ilmselt on siin põhjuseks valginnastumine, pered kolivad linna külje alla nn maapiirkonda.

Siiski on kolme viimase aasta valguses nähtav teatud elanikkonna liikumine ka valla suurematest keskustest välja. Nii Tabivere kui Äksi puhul, mis on valla ühed suurimad elamupiirkonnad, ei ole ennustatav lähiaastate käitumismuster. Tabiveres on töökohtade olemasolu kõrgel tasemel ning Äksi on olnud alati nn „meeldiv ja rahulik“ elamispiirkond.

Tartu valla elanike arv viimase nelja aasta jooksul on kasvanud üle 8%.

Tabel: Tartu valla rahvaarv asustusüksuste kaupa (Rahvastikuregister).

Alevik/küla	01.01.18	01.01.19	01.01.20	01.01.21	Alevik/küla	01.01.2018	01.01.2019	01.01.20	01.01.21	Alevik/küla	01.01.2018	01.01.2019	01.01.20	01.01.21
Vahi alevik	1372	1410	1485	1488	Igavere küla	85	85	82	81	Jõusa küla	37	36	30	27
Tabivere alevik	908	908	884	898	Sootaga küla	83	88	83	83	Kaiavere küla	37	39	42	49
Tila küla	813	922	1100	1427	Haava küla	82	85	81	78	Raigastvere küla	37	37	35	37
Kõrveküla alevik	810	844	862	904	Kobratu küla	82	88	85	84	Soeküla	37	40	49	50
Äksi alevik	494	496	483	469	Möllatsi küla	75	81	88	86	Saare küla	36	35	33	40
Lähte alevik	469	482	496	485	Koogi küla	74	76	74	72	Elistvere küla	35	35	34	34
Laeva küla	390	394	389	369	Nigula küla	68	67	64	65	Kärksi küla	34	37	37	43
Vasula alevik	293	297	307	292	Kasti küla	62	66	62	62	Otslava küla	34	33	38	39
Vedu küla	272	280	285	277	Salu küla	62	62	64	61	Kikivere küla	33	35	39	42
Erala küla	251	245	239	234	Juula küla	61	60	66	67	Lilu küla	32	30	28	32
Kärkna küla	220	226	228	227	Pupastvere küla	55	58	60	58	Nõela küla	32	36	45	47
Maarja-Magdaleena küla	218	222	236	235	Uhmardu küla	55	46	47	51	Kassema küla	30	31	33	37
Tammistu küla	198	206	219	234	Valmaotsa küla	54	52	46	49	Kõduküla	29	29	31	29
Maramaa küla	185	197	212	210	Kükitaja küla	53	54	53	55	Kõrenduse küla	29	27	26	26
Lombi küla	163	170	179	183	Viidike küla	53	52	52	51	Kämara küla	29	34	34	34
Voldi küla	153	155	152	157	Väänikvere küla	53	54	55	58	Tormi küla	29	28	28	26
Tartu vald	152	119	22	25	Sepa küla	51	49	49	47	Arupää küla	26	24	26	27
Vesneri küla	147	139	143	132	Piiri küla	50	51	50	54	Kõnnujõe küla	21	20	22	21
Võibla küla	137	140	154	173	Kukulinna küla	48	49	47	42	Kaitsemõisa küla	19	18	16	13
Kärevere küla	120	116	113	115	Reinu küla	46	48	49	54	Vahi küla	19	24	11	11
Saadjärve küla	120	121	136	136	Väägvere küla	46	52	56	55	Toolamaa küla	18	18	21	19
Sojamaa küla	108	110	104	110	Õvi küla	45	45	46	45	Vilusaare küla	18	17	20	19
Pataste küla	105	104	108	107	Lammiku küla	44	48	55	56	Sortsi küla	16	17	17	17
Puhtaleiva küla	93	93	93	95	Soitsjärve küla	44	44	43	46	Tooni küla	12	12	12	12
Valgma küla	93	94	95	101	Metsanuka küla	40	45	45	44	KOKKU	10 687	10 941	11201	11590
Siniküla	89	87	95	90	Taabri küla	38	40	44	43					
Aovere küla	88	87	88	98	Õvanurme küla	38	40	41	41					

Kohalik elamumajandus on nii kohalike inimeste kui kohaliku omavalitsuse võimekuse mõõt, samuti eelduste looja kohaliku omavalitsemise teostamiseks. Elutegevuse edasiarengut tõendab ka vallas elamuarenduse kiire tõus.

Tabel: Kasutusse lubatud eluruumid aastas haldusüksuse järgi (uusehitus).

			Vaatusperiood	2017	2018	2019
Piirkond/Haldusüksus	Näitaja	Elamu tüüp				
..Tartu vald	Eluruumide arv	Elamud kokku		107	107	103
	Eluruumide pind, m ²	Elamud kokku		12024,3	10688,8	12803,7

Majandusliku elujõulisuse kasvu näitab ka keskmise brutotulu kasv – vahemikus 2013 kuni 2019 aasta on tõus ca 54% (2019 aasta võrdluses oli see 44%).

Tabel: Palgatöötaja kuu keskmine brutotulu ja selle saajad haldusüksuse lõikes 2013 kuni 2018a.

				Vaatusperiood	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Piirkond/Haldusüksus	Näitaja	Sugu	Vanuserühm							
..Tartu vald	Palgatöötaja kuu keskmine brutotulu, eurot	Mehed ja naised	Vanuserühmad kokku		868	921	985	1 067	1 143	1 244
			Alla 25		605	651	684	724	791	844
			25-49		954	1 006	1 072	1 164	1 241	1 358
			50-62		787	848	907	973	1 055	1 141
			63 ja vanemad		613	634	721	780	843	902
		Mehed	Vanuserühmad kokku		972	1 029	1 098	1 195	1 271	1 392
			Alla 25		684	747	769	863	913	939
			25-49		1 071	1 128	1 193	1 297	1 388	1 529
			50-62		849	906	973	1 052	1 108	1 211
			63 ja vanemad		651	678	815	864	927	977
		Naised	Vanuserühmad kokku		746	795	855	920	998	1 079
			Alla 25		497	528	579	561	645	748
			25-49		805	851	914	992	1 056	1 147
			50-62		725	791	844	900	1 005	1 072
			63 ja vanemad		585	604	660	719	778	852
		Brutotulu saajad	Mehed ja naised	Vanuserühmad kokku		3 611	3 765	3 899	4 067	4 239
	Alla 25				313	301	293	290	287	294
	25-49				2 280	2 359	2 457	2 578	2 662	2 749
	50-62				840	915	958	1 003	1 070	1 116
	63 ja vanemad				179	191	191	196	220	239
	Mehed		Vanuserühmad kokku		1 946	2 023	2 092	2 178	2 253	2 317
			Alla 25		180	169	162	157	157	148
			25-49		1 275	1 321	1 387	1 454	1 482	1 516
			50-62		416	455	468	486	519	557
			63 ja vanemad		76	78	75	81	96	96
	Naised		Vanuserühmad kokku		1 665	1 742	1 807	1 890	1 985	2 081
			Alla 25		133	132	132	134	130	146
			25-49		1 005	1 037	1 070	1 125	1 180	1 233
			50-62		424	460	490	517	550	559
			63 ja vanemad		103	114	116	114	125	144

Andmed on võetud 26 juuli 2019 10:33 UTC (GMT). Allikas: Statistika andmebaas

Samuti näitab majandusliku heaolu kasvu füüsilise isiku tulumaksu laekumine.

Tabel. Füüsilise isiku tulumaksu laekumine kohaliku omavalitsuse eelarvesse piirkonna/ haldusüksuse järgi.

		Vaatusperiood	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Piirkond/Haldusüksus												
..Tartu vald			605,62	418,70	461,15	797,58	195,51	646,55	131,29	665,51	5 304,75	6 000,42

Andmed on võetud 31 juuli 2019 06:22 UTC (GMT). Allikas: Statistika andmebaas

Looduskeskkond

Tartu valla territooriumist suurem osa asub Vooremaa maastikukaitsealal. Sellele maastikule annavad ilme suurvoored, mis asetsevad kõik loode-kagu suunas. Voorte pikkus on 2-4 km, laius ligikaudu kilomeeter. Voored on valdavalt üles haritud, voortevahelised nõod kannatavad liigvee all. Siin leidub nii

järvi, soostunud alasid kui sügava turbakihiga madalsoid. Suurima Tartu valla alale jääva voore – Saadjärve voore – suhteline kõrgus on 40 m, absoluutne kõrgus 93 m.

Vallas on viis kaunist voortevahelist piklikku järve – Saadjärv, Soitsjärv, Elistvere järv, Kaiavere järv, Raigastvere järv, mis on valitud ka NATURA 2000 hoiualade võrgustikku, seda eelkõige rikkaliku linnustiku tõttu. Järved asuvad kõrge puhkemajandusliku potentsiaaliga tsoonis, mille põhjal võib neid nimetada puhkejärvedeks. Puhkemaastiku veekogusid kasutavad ka harrastuskalamehed, veespordialade harrastajad ja matkajad. Igale järvele on omane iseloomulik taimestiku-loomastiku kooslus ja kindel energia- ning aineriing. Vald piirneb edelas Emajõega ning loodest suurte soo- ja metsaaladega.

Vooremaast lõunas paikneb Kagu-Eestis kõige laiemalt levinud maastikurajoon – Kagu-Eesti lavamaa. Tartu valla territooriumil on esindatud selle maastikutüübi kaks alltüüpi – Emajõe ürgorg valla lõunapiiril ning sellest põhjapool olev osa Raadi-Luunja-Vara lainjast moreentasandikust. Emajõe ürgorg kuulub vanade, enne viimast jääaega kujunenud orgude hulka.

Vooremaast läänesuunas asub Vörtsjärve madalik, kus asub Alam-Pedja looduskaitseala. Alam-Pedja on suurte soode ja märgade metsade ja lammide ning looklevate jõgede piirkond. Siinne ala võeti looduskaitse alla 1994. aastal.

Piirissaare on Tartu valla koosseisu kuuluv Eesti ja Venemaa vahel Peipsi ja Lämmijärve kohtumisaigas asuv väikesaar. Saar kuulub tervenisti Peipsiveere looduskaitsealasse. Saarel on ulatuslikud luhaniidud, mis on olnud roostunud ja võsastunud, kuid viimasel ajal on hakatud looduslikke luhaniite taastama. Saare pindalast ligi 90% moodustab Peipsi keskmisest veetasemest vaid 1-2 meetrit kõrgemale ulatuv madal soo. Kõrgem on üksnes männimetsaga kaetud saare idaosa, kus paiknevad ka Piirissaare kolm küla: Piiri, Tooni ja Saare.